

El vidre de la vil·la romana de can Rafart (Mataró)

JOAN FRANCESC CLARIANA ROIG

GRUP D'HISTÒRIA DEL CASAL. MATARÓ
CENTRE D'ESTUDIS D'ARQUEOLOGIA I HISTÒRIA DE MATARÓ

La vil·la romana de can Rafart, situada a Mataró, a la zona de l'Eixample, al lloc que actualment correspondria amb la cruïlla de la ronda Alfons X El Savi i el Passeig Cabanelles, fou excavada cap a l'any 1935 per Francesc Prat i Puig. Per la documentació i les dades que ens han arribat, podem veure que es tractava de diverses restes corresponents a estanques de la *pars rustica*, a més s'hi localitzà una àrea d'enterraments i un pou que havia estat terraplenat suposadament a l'Edat Mitja (Figura 1). La vil·la tindria una durada cronològica que abastaria tant l'Alt Imperi com el Baix Imperi.

Els materials que s'exhumaren durant les excavacions foren força nombrosos, destacant una testa de marbre, molt deteriorada, representant un nen i, una escultura de petita mida, corresponent al tors de la deessa Venus. Però, sobretot, va apa-

reïxer molta ceràmica d'època romana, tant sigil·lada com *lucernae* i ceràmica d'ús comú. També pensem que podia haver-hi varies activitats de tipus artesanal, com podia ser una petita indústria de fabricació de vidre i, també, una altra dedicada a la fabricació de peces d'os: agulles pel cabell (*acus crinalis*), estilets per escriure (*calamus*), agulles de cosir, així com peces a mig treballar. Els elements metàl·lics també hi eren presents: de ferro, plom, argent i bronze. D'aquest darrer material són les restes d'una *lucerna* i alguns penjolls decoratius. Totes aquestes peces es conservaren durant molts anys exposades dins vitrines a la sala d'exposicions de la Casa de Cultura que, depenent de la Caixa d'Estalvis de Mataró, es trobava al primer pis, damunt la Biblioteca Popular, a la Plaça Santa Anna. Més tard passaren al Museu de Mataró on es conserven actualment.

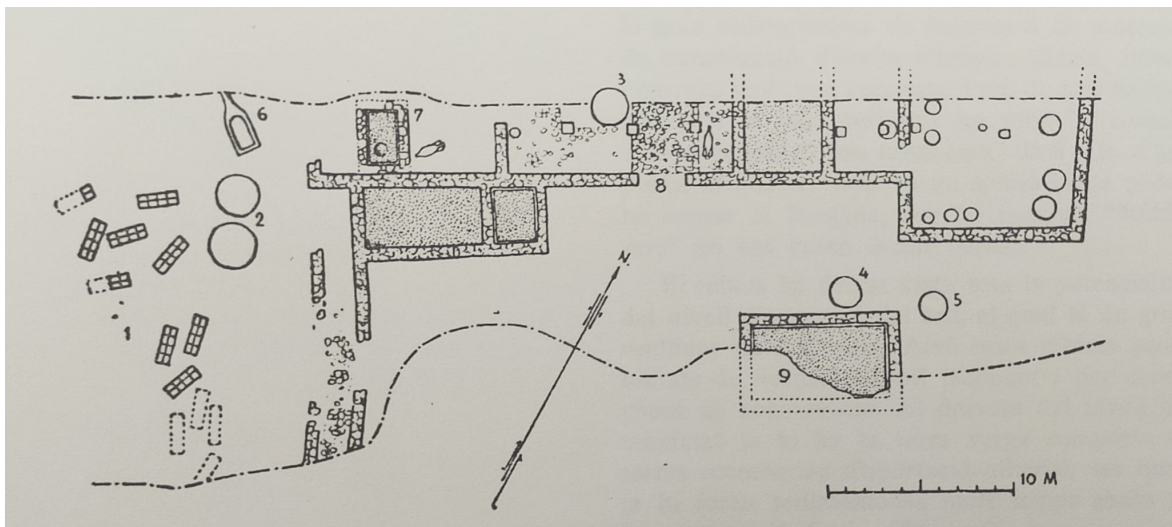

Fig.1: Planta de la vil·la romana de can Rafart (Dibuix: Ribas 1952).

Dels fragments de peces de vidre, que normalment són freqüents en tota actuació arqueològica d'època romana ens han arribat només les dades concretes de tres individus. No obstant, sabem, a través de Marià Ribas, que en sortiren molts més, tal com ell ens diu:

A la vil·la romana de l'antiga propietat Rafart fou freqüent la troballa de vidres, amb una quantitat de fragments que de moment han permès de reconstruir algunes formes en dibuix. Molts d'ells són de color perla, però els més abundants totalment transparents, amb una decoració gravada a la mola a base de línies horitzontals que separen unes zones d'ovals o cercles gravats. Pertanyen a unes peces de forma esfèrica amb una boca molt oberta. Creiem de tot interès uns petits fragments de vidre transparent amb unes ratlles fines gravades a la mola i una part de decoració feta amb fils d'or conservats en tota la lluentor, i de la mateixa classe de vidre és el tros d'un peu de copa daurat per dintre. (Ribas 1975: 112-113).

Els fragments de la peça amb decoracions fetes a la mola del tipus «gra d'arròs», sembla que és l'única, d'aquestes característiques, que fins ara ha estat localitzada a la comarca (Figures 2 a 5). Es tractava d'una peça quelcom luxosa o singular. El lloc de fabricació sembla que hauria estat la zona de Colònia i dataria de finals del segle II fins la primera meitat del III dC. A la Península Ibèrica han estat trobades peces d'aquesta varietat, tant a Cartagena, com a la necròpoli de Tisneres d'Alzira, a Saragossa, a Didymoi (Sánchez de Prado 2018: 263), així com a Braga, Astorga, Tarragona i *Conimbriga* (Sánchez de Prado 2018: 264), també es coneix una peça sencera conservada al Museu Episcopal de Vic. Marià Ribas (1952: 70; Prevosti 1981, fig. 81, 1 – 3) ens presenta la reconstrucció ideal de com deurien ser dos dels vasos dels quals es varen localitzar alguns fragments a can Rafart (Figura 6).

Per altra costat les copes amb peu i tija (Isings 86), es tracta d'una forma que també ha estat localitzada a la vil·la romana de Torre Llauder. La seva cronologia correspondria als segles II i III dC.¹ Tampoc tenim constància que s'hagin localitzat peces en altres jaciments de la comarca,² la qual cosa ens obra a la possibilitat que es tractés d'un producció de fabricació local, sobretot tenint present que a Torre Llauder està sobradament confirmat, pels forns trobats, que hi havia un taller o indústria vidriera.

El bol o vas de perfil sencer, de la forma Isings 87, sembla que s'hauria produït específicament en el segle II dC (Isings 1957: 104). Destaquen el seu peu esvelt i la vora exvasada. Podem veure com el perfil de la peça de can Rafart tindria elements pròxims a les formes 11, 12 i 26 d'*Albingaunum* (Massabò 2007: 194-195). També coneixem una forma pròxima trobada a *Herculanum* (Scatozza Höricht 1986: 33,18 i tav. XXVI, 1972).

Cal també indicar que podem considerar la possibilitat de la presència, en algun moment, d'un taller o forn de vidre en l'indret, atenent que Prat i Puig ens parla de la troballa de «fragments de gresols amb pasta vítria fosca i uns ingredients d'arenes triades que fan pensar en si hi hagués hagut per aquells contorns un forn de vidre romà» (Prat i Puig 1935).

Veiem a continuació la descripció de les peces documentades:

Catàleg:

1.- Tres fragments corresponents a un vas, o bol, de la forma Isings 96-b. Vidre translúcid i incolor, amb decoració feta a

¹ La versió baix imperial o tardana d'aquesta forma correspondria a la Isings 111/Foy 23 i 27, dels segles IV – VI dC (Sánchez de Prado 2018: 350-354).

² En canvi, si que se'n troben a Badalona (Flos 1987: 177).

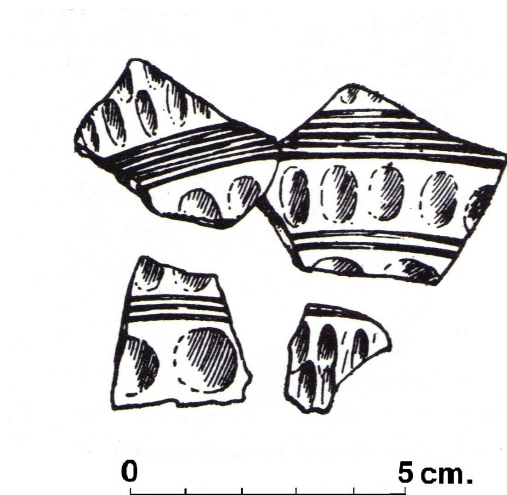

Fig. 2: *Fragments de vas decorat a la mola* (Dibuix M. Ribas, publicat per Prat i Puig 1935).

la mola. Dels quatre fragments que inicialment es van publicar en l'estudi de Prat de i Puig, sols n'hem localitzat dos. El tercer fragment, tot i que correspon a aquest tipus de vas, no podem assegurar que sigui un dels dos fragments no localitzats (Figures 2 – 5). Pel que fa a la decoració, la peça tindria, prop de la base, dues faixes, o sanefes de cercles ovalats, separades per línies horitzontals fetes també a la mola; la tercera faixa, situada damunt les altres dues, que correspondria al cos del vas estaria decorada amb rebaixos fets a la mola a semblança de «grans d'arròs» (ref. MdM 1.801).³

2.- Copa de la forma Isings 86, quelcom aflautada, de perfil sencer, amb peu i tija amb nus (Figura 7.2). Molt possiblement tindria algunes línies horitzontals que decorarien el cos de la peça (no s'ha conservat).

3.- Bol de perfil sencer de la forma Isings 87 (Figura 7.3). El peu sobrealçat tindria la vora inferior girada per tal de donar-li més gruix i resistència (no s'ha conservat).

³ En el magatzem del Museu de Mataró estaven referenciats com a provinents de la vil·la romana de can Sans de Llavaneres.

Fig. 3, 4 i 5: *Fragments pertanyents a un vas decorat a la mola* (Foto: J.F. Clariana).

Consideracions

Tot i que les dades que ens han arribat són força precàries, veiem com hi ha certs indicis que fan paral·lelitzar can Rafart amb Torre Llauder, a ambdues vil·les trobem que hi havia indústria dedicada a la fabricació de vidre, així com també de peces fetes amb os. No sabem si això es casualitat o si realment tindrien alguna

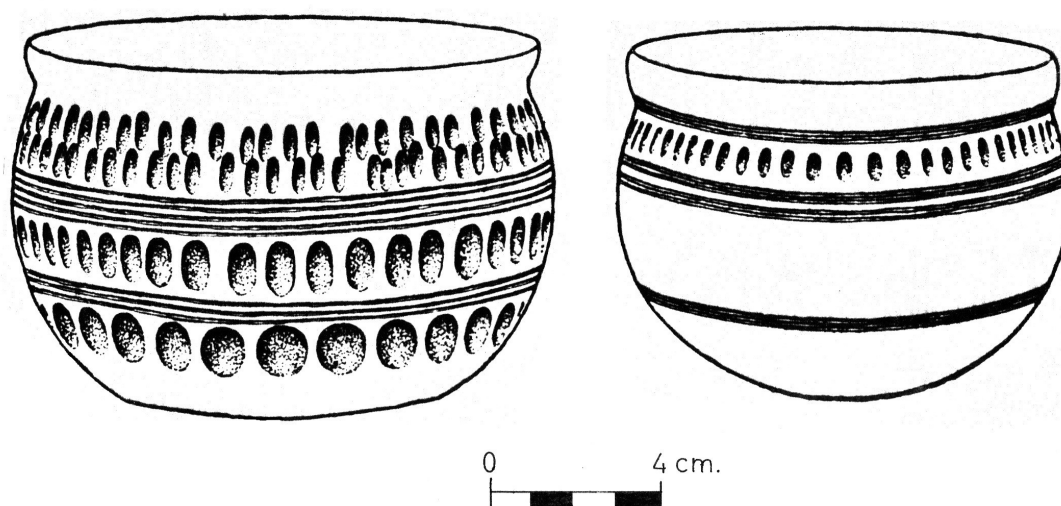

Fig. 6: Reconstrucció ideal dels vasos decorats a la mola (Dibuix: M. Ribas 1952).

mena de vinculació.

Veiem també a can Rafart una certa opulència, tal com ens ho demostra la presència de la preuada peça de vidre amb decoració feta a la mola, així com també elements escultòrics. Això ens porta a suposar l'existència d'una *pars urbana* que, ara per ara, no ha estat possible localitzar.

Les formes Isings 86 i 87, semblen correspondre al mateix moment cronològic. Lamentablement no s'han conservat i no es coneixen més restes de vidre usual provinents d'aquest jaciment, tot i que Marià Ribas feia esment a la seva presència.

Finalment, caldrà, en un futur, per tal de poder obtenir més dades que puguin ajudar a completar els coneixements que disposem sobre aquest interessant jaciment, estar atents a possibles remocions del subsol en aquesta zona,

Bibliografia

CLARIANA, J.F. (2020): "El vidre al Maresme a l'Antiguitat". *La producció vidriera al Maresme. Centenari del forn del vidre*,

una cooperativa singular. Mataró, p. 17-35.

FLOS, N. (1987): *Baetulo, els vidres*. Museu de Badalona. Badalona.

ISINGS, C. (1957): *Roman Glass from dated finds*. *Archaeologia Traiectina*, II. Djakarta.

JUNCOSA, R.; CLARIANA, J.F. (1984): "El vidre a Mataró, I. Notes sobre el vidre i la tècnica de la seva fabricació en temps antic". *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria*, 21: 39-46.

MASSABÒ, B. (2007): *Guida a la mostra Magiche trasparenze. I vetri dell'antica Albingaunum*. Roma.

PRAT I PUIG, F. (1935): "Les troballes romanes del camp de l'Iluro". *Diari de Mataró*, 24 de desembre (article reproduït a *Quaderns de Prehistòria i Arqueologia del Maresme*, 10, gener juny 1980: 303-306).

PRAT I PUIG, F. (1997): "Los hallazgos romanos del campo del Iluro". *Escucha*, XXV, abril. Mataró: 7-10.

PREVOSTI, M. (1981): *Cronologia i pobla-*

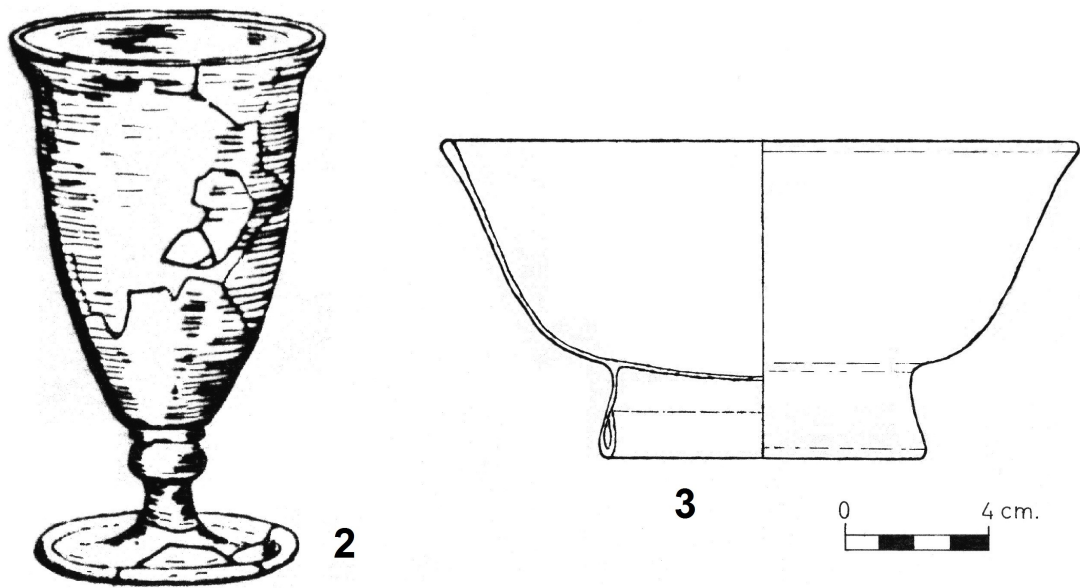

Fig. 7: 2- Copa forma Isings 86 (dibuix M. Ribas, publicat per Prevosti 1981).
3- Vas forma Isings 87 (dibuix publicat per Juncosa-Clariana 1984).

ment a l'àrea rural d'Illuro. Mataró. Mataró.

RIBAS, M. (1949): "Els vidres romans d'Illuro". *Museu*, Mataró: 2 i 3.

RIBAS, M.. (1952): *El poblament d'Ilduro*. Institut d'Estudis catalans. Barcelona.

RIBAS, M. (1975): *El Maresme en els primers segles del cristianisme*. Mataró.

SÁNCHEZ DE PRADO, M.D. (2004): "El vidrio romano en el *Conventus Carthagi-*

nensis". *Jornadas sobre el vidrio en la España Romana*. La Granja: 79-113.

SÁNCHEZ DE PRADO, M.D. (2018): *La vajilla de vidrio en el ámbito suroriental de la Hispania romana*. Universitat d'Alacant. Alacant.

SCATOZZA HÖRICH, L.A. (1986): *I vetri romani di Ercolano*. Roma.

VIGIL, M. (1969): *El vidrio en el mundo antiguo*. Madrid.

